

3. Державна служба статистики України. Демографічний щорічник України. Київ: Держстат, 2023. Режим електронного доступу – <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Ковальчук Т. Т. Функціональна ефективність медичних послуг у сільських та малих міських громадах. Український соціум. 2022. №4 (77). С. 43–57.
5. Кузишин А.В., Галицька І.Б. Організація лікувально-оздоровчого туризму в Тернопільській області. Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп». 2019. № 1 (46). С. 148-153.
6. Кузишин А.В., Галицька І.Б. Територіальна організація оздоровчо-відпочинкового туризму в Тернопільській області. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Географічні науки», Херсон. 2019. Випуск 10. С. 180-186.
7. Кузишин А.В. Просторова диференціація соціальної сфери: орієнтири повоєнної відбудови України. Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп», 2023. № 1 (54). С. 57-68.
8. Кузишин А.В. Регіональний вимір соціально-політичних процесів: теорія, методологія та практика суспільно-географічного дослідження: Автореферат дисертація на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Тернопіль, 2021. 40 с.
9. Національна служба здоров'я України (НСЗУ). Аналітичні панелі та звіти. 2022–2024. Режим електронного доступу – <https://nszu.gov.ua>
10. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я України на 2023–2030 роки. Київ: МОЗ України, 2023. 62 с.
11. Соболев О.Ю., Товкай О.В. Місцева медицина та децентралізація: адаптація громад до викликів реформи. Науковий вісник УжНУ. Серія: Економіка. 2023. Вип. 4. С. 90–97.
12. Царик Л.П., Поплавська І.В. Організація соціальної сфери областей Подільського регіону: суспільно-географічне дослідження. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія, 2021. № 1 (50). С. 47-57.
13. Kuzyshyn A., Kuczabski A., Poplavska I., Zadvornyi S. Risk assessment of the social sphere development on the example of areas of the Carpathian-Podillia region (Ukraine). Czasopismo Geograficzne, 2022. 93(3): 473–493
14. EU4Health Programme (2021–2027). Strategic framework and national implementation in Eastern Europe. – Brussels: European Commission, 2022. – <https://health.ec.europa.eu>
15. OECD. Regions and Health Systems: Assessing Performance and Equity. Paris: OECD Publishing, 2021. 112 p.
16. USAID Health Reform Support Project. Enhancing access to healthcare services in rural and semi-urban communities of Ukraine. – 2023. <https://www.usaid.gov/ukraine>.

ВПЛИВ РЕЛОКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ НА ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ РЕГІОНІВ

Володимир ЛУЦЮК

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна

Abstract. *The materials reveal the geographical, socio-economic and political aspects of the relocation of enterprises in conditions of military aggression. Its impact on territorial planning and regional development is analyzed.*

Key words: *relocation, regional development planning, community development strategies.*

Військова агресія рф вимагає розробки інноваційних стратегій з метою підтримки економічної активності та захисту бізнесу в Україні, адже це не просто забезпечення економічного розвитку, але й підтримка ЗСУ. Переміщення підприємств стало важливим та необхідним заходом для збереження їх самих та пом'якшення військового впливу на економіку. Як розуміння важливості даного процесу Уряд України вжив комплексних заходів для полегшення переміщення підприємств з метою збереження економічної стабільності. Саме за таких умов, згідно з офіційними даними, станом на березень 2024 року, від початку повномасштабного вторгнення в Україні було зафіксовано 18 944 переїзди бізнесу з одного регіону в інший [1]. При чому в рамках урядової програми релокації було переміщено лише 840 підприємств, з яких 667 вже працюють на новому місці [1]. Як бачимо, більшість переміщених підприємств здійснюють релокацію самостійно, не користуючись

умовами урядових програм, що зумовлює їх самостійний вибір громад для переміщення. То ж і фактори вибору є різними. Так, з позиції безпеки та наближеності до європейських кордонів 23,7 % переміщених підприємств обрали для відновлення діяльності Львівську область, 14,3% - Закарпатську, близько 9% - Чернівецьку та Івано-Франківську області [2]. Цікавими є також обрання міста Києва та Київської області, як стратегічного бізнес-центру (дані території стали пунктом призначення для приблизно 28% усіх релокацій). Не дивлячись на підвищені ризики, логістичні переваги стали визначальними фактором при виборі місця переміщення підприємств, то ж деякі південні області також стали прилистом для релокованих підприємств [1].

Таким чином, географічне положення, логістичні умови, рівень суосільно-економічного розвитку поселень, активна позиція місцевих громад та органів влади, сприятлива податкова політика, наявність спрощених процедур для реєстрації та отримання дозволів вплинули на вибір нової локації для бізнесу. Все це привнесло свої зміни у економічну географію України, що простежується у наступних моментах: насамперед це перерозподіл галузей по території, що в майбутньому призведе до зміни спеціалізації регіонів; спостерігаємо формування нових промислових кластерів у західних і центральних регіонах України, створюючи спеціалізовані економічні зони, які приваблюють допоміжні підприємства та підтримуючі послуги; спостерігається реконфігурація ланцюгів доданої вартості через інтеграцію з європейськими ланцюгами поставок для переміщених підприємств; зміна в структурі зайнятості населення, адже не всі підприємства переїжджають разом із працівниками, а тому вирішується й проблема із працевлаштуванням місцевого населення тощо. Але такі, на перший погляд, позитивні тенденції супроводжуються й негативними наслідками, окрім того, що сама по собі причина релокації є військова агресія. Це і соціально-економічні, побутові та психологічні випробування релокованих працівників, а відповідно й додаткові навантаження на соціальні служби та ринок житла, потреби в реконструкції інфраструктури, включаючи транспортні мережі, лікарні, житло, освітні заклади та логістичні системи підтримки

Розуміючи усі проблеми та переваги, що пов'язані разом і переміщеннями підприємств на місцях приймаючих громад, управлінці почали впроваджувати дії в напрямку модифікації підходів до територіального планування в регіонах-реципієнтах. Тому локальні та регіональні плани розвитку коригуються з урахуванням потреб релокованих підприємств та їхніх працівників. Серед першочергових заходів варто виділити зосередження зусиль спрямованих на будівництво інфраструктури в безпечніших регіонах для спрощення переміщення, включаючи промислові парки, логістичні центри та житлові комплекси. Адаптивні зональні рамки з модульною інфраструктурою можуть тимчасово приймати галузі під час криз, мінімізуючи перерви завдяки заздалегідь спланованим коридорам переміщення та підготовленим промисловим майданчикам. Нові планувальні підходи акцентують увагу на зв'язку між житловими районами, промисловими зонами та транспортними вузлами, для оптимізації мобільності працівників та логістики. Для цього активно переглядають норми зонування територій громад для розміщення промислової діяльності в колишніх житлових або сільськогосподарських районах, з прискореними процесами схвалення для переміщених підприємств. Невідомими при розробці таких планів є впровадження ідей Сталого розвитку. Адже зусилля громад із перебудови та відновлення створюють можливості для впровадження стійких і сталих моделей розвитку, включаючи енергоефективні будівлі, виробництво відновлюваної енергії тощо. Переміщені підприємства можуть інтегрувати системи відновлюваної енергії, енергоефективні дизайни та принципи циркулярної економіки, встановлюючи стандарти сталого промислового зростання.

Серед інноваційних підходів у плануванні територій із врахуванням потреб релокації варто вказати формування «цифрових двійників для міського планування». Підхід моделювання розвитку громад за допомогою технології цифрових двійників дозволяє планувальникам симулювати різні сценарії переміщення та оптимізувати розвиток

інфраструктури для переміщених підприємств. Таким чином можна спрогнозувати різні сценарії у перебігу подій, а за умови активного використання ГІС, забезпечити гармонійну інтеграцію переміщених підприємств і громад. Ще одним раціональним підходом при планування розвитку громад із можливістю прийняття релокованих підприємств є так званий «поліцентричний підхід» - розподіл переміщених підприємств по кількох менших громадах замість концентрації в одному чи декількох великих містах. Такий підхід може зменшити навантаження на інфраструктуру та створити більш збалансований регіональний розвиток.

Оскільки багато релокованих підприємств, після перемоги, або залишаться на нових місцях, або ж разом із поверненням додому, залишать філії, цим самим зможуть зберегти новоутворені регіональні спеціалізації, радикально змінивши економічну географію України. Західний вектор релокації підприємств сприяє інтеграції з ринками, стандартами та логістичними центрами ЄС, потенційно прискорюючи європейську інтеграцію України.

Релокація підприємств в Україні внаслідок військових дій має багатовимірний вплив на географічні аспекти регіонального розвитку та територіальне планування. Переміщення підприємств в Україні радикально змінило регіональний розвиток і територіальне планування, пропонуючи можливості для економічного оновлення та одночасно виявляючи вразливості в регіонах, що приймають, та галузях, що переміщуються. Західний зсув економічної активності створює нові промислові центри, змінює ланцюги поставок та прискорює європейську інтеграцію, одночасно створюючи навантаження на інфраструктуру та соціальні системи в регіонах, що приймають. Ключові стратегії сталого розвитку включають створення зон стійкості з модульною інфраструктурою, впровадження сталих промислових практик, розробку всебічних програм навчання для вирішення розбіжностей на ринку праці та створення інтегрованих міських планувальних рамок, які враховують потреби промисловості, зберігаючи благополуччя громади. Приклади успішних переміщень в Україні та досвід постконфліктних регіонів підкреслюють важливість стабільної та безпечної інфраструктури, чітких правових рамок, диверсифікованих економічних основ та заходів соціальної інтеграції. Активно враховуючи ці аспекти та інтегруючи інноваційні підходи до територіального планування, Україна може перетворити переміщені промислові центри на довгострокові драйвери сталого розвитку, економічної стійкості та регіонального процвітання. Напрямки, обрані під час даного кризового періоду переміщення, ймовірно, формуватимуть економічну географію України на десятиліття вперед, підкреслюючи необхідність стратегічного планування, яке врівноважує негайну реакцію на кризу з довгостроковими цілями сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ярошенко, О. В. (2024). Релокація підприємств України в умовах воєнного стану: географічний аспект. Природнича освіта та наука, (2), 76-81.
2. Дудкін П., Дудкіна О., Паляниця В. Релокація бізнесу: інфраструктурні та логістичні аспекти. Галицький економічний вісник. 2024. Том 86. № 1. С. 126-133.